

Det gamla skolhuset i Tobol (Minnen från skoltiden)

Det är vemodigt att tänka sig att det gamla skolhuset i Tobol, som uppfördes för omkr.85 år sedan icke mera finnes. En förhärjande eldsvåda under en av de sista dagarna på det gamla året avgjorde dess öde. Skorstensmuren, som icke kunde förtäras av eld, spökar som en naken verklighet av vad som timat. Det gamla, torra virket blev ett sprakande bål, när stormen drog fram över kullarna.

Allt tillspillogivet! Nej, en enda sak är dock kvar från den gamla tiden - det är den gamla höga kaminen, som finns i det närbelägna missionshuset, vilken utbyttes för åtskilliga år sedan då skolhuset renoverades, mot en bättre.

Anmärkningsvärt är även, att någon eldsvåda icke tidigare förekommit inom detta hemman, med undantag, att blixten för ett 30-tal år sedan antände en logbyggnad i närheten skolan, vilken brann ned. Något boningshus fanns icke.

För åtskilliga år sedan genomgick det gamla skolhuset en grundlig renovering. En påbyggnad tillkom där bostad bereddes för läraren. Det var fröken Otilia Andersson, som där hade sin tjänstgöring tills uppnådd pensionsålder. Fastän från en annan landsända, blev denna präktiga lärarinna så hemmastadd i bygden, att hon beslöt sig för att stanna kvar och inköpte egen villa vid Gunnerns strand. Skollokalen var ganska primitiv från början. Ingen "dräkt" hade man kostat på ytterväggarna, det var bara de nakna timmerväggarna som dock voro rödmålade. Invändigt var det icke mycket bättre. Det förut så nakna området omkring skolplanen utgjorde numera en vacker prydnad, tack vare fröken Otilia Andersson, som för ett 30-tal år sedan, med hjälp av sina elever, lät plantera unga björkar som nu vuxit upp till en ganska ansenlig höjd. Här låg nu skolhuset inbäddat i grönska

sommartiden och de vita stammarna lyste då även löven fallit. Något skolbarn lekte icke numera innanför området - deras skolundervisning är förflyttad till centralskolan i Stommen och den moderna tiden med dess kommunikationer utgör stora möjligheter. Det gamla skolhuset är dock för alltid borta och innebär en förlust för bygdens folk, som hade kunnat använda lokalen för andra ändamål.

Ett rum och kök fanns. Här hade tidigare skolläraren haft sin bostad, men redan under min skoltid var det lilla köket uthyrt. Här bodde då Marta i Skolhuset med dottern Stina. Hon hade sin vävstol uppe hela året och att förfärdiga rutiga huvuddukar som hon sålde för 75 öre pr st. blev för henne en hjälp i tillvaron. Rummet intill användes mera tillfälligt. Det skulle stå till förfogande för den tjänstgörande läraren eller lärarinnan som hade sin bostad annorstädes. Ja, i

denna skola har flera generationer fått sin undervisning. I början var det nog mera knapphändigt men under tiderna ha en förbättring förekommit av betydande art. Sign. erhöll även här de första grunderna. Innan fyllda sex år var jag med. Det var mera frivilligt. Med en äldre bror i sällskap infann jag mig. Vid stadgad ålder då jag började på allvar kunde jag redan läsa. En ung småskollärarinna vid namn Lovisa Kruskopf, vilken dog efter någon tid, var min första lärarinna. En söndag stod klassen med tårade ögon vid hennes öppna grav på kyrkogården. Därefter kom Erik Kronberg. Han var ofärdig i fötterna och hans röst var som ett tordön. Hans starkaste sida var kristendomskunskap - och det var inte det sämsta. - En enda utflykt förekom under min skoltid, det var då Kronberg tog oss med till Ekölen, och till den närbelägna 'silvergruvan' - vilken var en urholkning i berget och där man fordoms trodde sig skulle kunna finna silvermalm. Dessa platser ligger på Tobols

skogs- marker. En nyutexaminerad folkskollärarinna från seminariet i Falun, vid namn Martha Svenson kom till Gunnarskog i slutet av 1880-talet. Hon var sockenbo och född i Ryggestad. Hon tjänstgjorde under många år vid den flyttande folkskolan inom Tobol - Järperuds skolrote. Martha Svenson bodde i sitt föräldrahem och färdades varje morgon och kväll över den långsmala Bergsjön i sin vitmålade, smäckra roddbåt. Det hände ibland att hon var förhindrad att komma till skolan och i så fall hängde hon upp en handduk på en stång efter ett överenskommet tecken. De av eleverna i skolan som hade lång väg hem och därför hade matsäck med sig för dagen, gjorde sig icke bråttom, utan tog det ganska lugnt tills det medförda matförrådet var slut. Lärarinnan hade mycket att bestyra, hon hade nämligen ett par mindre jordbruk att sköta och mycket arbete utfördes av henne själv. Så hände en dag att hon anmodat prästen att tjänstgöra. Det var kyrkoherde Nylén, som avlagt folkskollärare-

examen innan han blev präst, och var alltså kompetent för sin uppgift. Den lille mannen kom och undervisningen började. Han hade satt sig på en av bänkarna med fötterna på sittbrädet, i det samma kom folkskolinspektören Olaus Törneblad. "Det står illa tillsade prästen, ty lärarinnan är sjuk". Visiten blev inte lång den gången för inspektören. Men så begav det sig att han återkom efter en tid och då var vår lärarinna närvarande. Insp. Törneblad var inte nådig den gången. Hans yttre gestalt ingav stor respekt, ty hans kroppshydda var ganska omfattande. Nu blev det fråga om matematik. Inspektören placerade eleverna i de långa bänkarna med en meters mellanrum och där satt vi med var sin grifeltavla. Och så började det. Inspektören hade ordet och ledningen. Först erinrade han om, att ingen fick se varken till höger eller vänster, eller på något sätt meddela sig med varandra. Så ropande han ut med hög röst under det han gick runt bänkarna, siffrorna: "22, 200,

22". Kommer icke ihåg vilket räknesätt det va frågan om - eller hur det gick - men att den 9-årige pojken som satt framför mig i bänken sneglade litet åt sin sidokamrat och var tydligen något osäker, erhöll en ordentlig örfil av inspektören för sitt tilltag, det minns jag, fastän det nu är 61 år sedan.

Inspektören uppmanade lärarinnan att icke "lägga fingrarna" emellan om det skulle visa sig att respekt och lydnad icke efterlevdes!

Respekt och lydnad bör det finnas i en skola, men vi tyckte förstås att det gick för långt - och efter den dagen fruktade vi storligen att inspektören skulle återkomma. Något sådant voro vi inte vana i skolan och någon trilskheter förekom icke i vanliga fall från elevernas sida. Ja, detta skedde under den "gamla goda tiden" och kanske det inte var så oävet i alla fall. Pojken fick emellertid ingen skada av den örfil han fick - han lever ännu och är fyllda 70 år förra året.

Då det gällde förhållandena f.ö. gick det fridsamt till, var och en vinnlade

sig nog om att tillgodogöra sig den undervisning man fick, fastän bristfällig mot nutida förhållanden. De hygieniska förhållandena voro icke de bästa. Någon gång emellanåt förekom skurning av skolsalen, annars fingo skolbarnen turas vid med städningen om kvällarna sedan lärarinnan lämnat "läroanstalten". En hink fylld med vatten skulle bäras från källan. Den hade sin plats på en bänk vid dörren där det fanns en skopa, som ofta blev hängande på kanten av hinken, och här fick då alla gemensamt under dagens lopp släcka sin törst. Att det föll damm i vattnet tänkte ingen på.

Efter tre år, i folkskolan, var man färdig. Någon fortsättningsskola förekom egentligen icke. Man fick avgångsbetyget i regel det år man fyllde tretton år och så var det då att repetera själv, hemma, framförallt den kristendoms-kunskap man inhämtat i Biblisk historia och katekesen, vilken var ganska grundlig och det var bra att kunna den gamla katekesen med de många bibelspråken då man i 15-årsåldern skulle

"läsa för prästen". Kunde man inte katekesen ordentligt, fick man inte gå fram. En och annan "klarade" sig icke i konfirmationsskolan utan fick gå där i ett eller två år till. Det fanns en möjlighet för vederbörande "att gå fram" så småningom om han tog plats på prästgården såsom dräng. Inte för att läsa katekesen så mycket, utan för en ringa lön slita och arbeta. Han hade fyllt 18 år ynglingen, som tillsammans med sin tre år yngre broder, äntligen fick "gå fram" efter drängtjänsten hos prästen. Han kanske inte hade så stora förhoppningar men det lyckades för honom denna gång och glad var han det kommer jag ihåg. Han verkade fullvuxen och hade t.o.m. lagt sig till med mustascher, vilket för pojkar på den tiden var mycket eftersträfvansvärt, men för en konfirmand kanske det verkade litet brådmoget. Då det gällde skolan fick jag ganska bra betyg - kanske bättre än jag hade förtjänt - och att jag skulle få Med beröm godkänt i gymnastik, kan jag inte begripa än i dag, ty någon gymnastik förekom just icke.

Kanske lärarinnan räknade med våra privata kroppsövningar som kunde förekomma under rasterna då t.ex. den blivande konstsmeden Karl Magnusson i Hasseldråga gick på händerna runt skolhuset och vi övriga pojkar försökte följa honom. Vår lärarinna Martha Svenson som så småningom blev pensionerad, byggde sig en vacker bostad i Ryggestad och brukade sin jord. Hon var mycket djurvänlig och hade svårt för att avliva något av djuren i ladugården. Hon hade även andra husdjur - det var minst ett halvt dussin kattor, halvsvilda - ty, då någon främmande kom på besök i hemmet togo de sin tillflykt under bord och stolar - de fräste, och deras ögon lyste i mörkret. Martha Svenson var omkring 80 år gammal då hon slutade sina dagar.

Från den gamla skolan i Tobol kommer jag ihåg ett husförhör av den gamla stilen som leddes av kyrkoherde Nylén. Det förekom frågor och svar. Efteråt var det min mors tur att bjuda prästen på kaffe i hemmet.

Innan det fanns missionshus på trakten förekom ofta möten i hemmen, men även skolhuset stod till förfogande. Man kommer ihåg då Fosterlandsstiftelsens kolportörer J.M.Larsson, M.Bergvall m.fl. predikade. Söndagskolfester hölls, då predikant Ahlquist kom, med sin stora gitarr till uppmuntran och glädje. O.Östlund fick predika i skolhuset jämte flera andra. Många år har svunnit sedan dess och man påminner sig J.Stadlings sång "De fly så snart de ljusa morgonstunder. Då livets vårdag milt emot oss ler. De fly så snart, men lär oss Gud, därunder, att akta på den nåd, som du oss ger.

A.T-1.